

- г) правовий консенсус є ефективним засобом упорядкування правових конфліктів;
 д) правовий консенсус є невід'ємною умовою будь-якої двосторонньої угоди у державах з демократичним режимом [1].

Отже, правовий консенсус – це процес досягнення згоди між учасника правовідносин шляхом вироблення, пошуку, прийняття та оформлення відповідного рішення. Метод прийняття рішення, яке схвалюють всі, або, правовий консенсус – це загальна згода, яка характеризується відсутністю серйозних заперечень по суттєвих питаннях у більшості заінтересованих сторін та досягається у результаті процедури, спрямованої на врахування думки всіх сторін та зближення розбіжних точок зору.

Список використаних джерел:

1. Бобровник С. В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : монографія ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Юрид. думка, 2011. – 383 с.
2. Бусленко В. В. Політичний компроміс між владою та опозицією в умовах переходу до демократії (на прикладі країн Вишеградської групи) // Панорама політологічних студій. - 2013. - Вип. 10. - С. 114-122.
3. Мірошніченко Ю. Юридичні механізми ухвалення консенсусних рішень у міжнародній та українській практиці (порівняльно-правовий аспект) // Віче. - 2013. - № 24. - С. 7-11.
4. Про стандартизацію [Електронний ресурс] : Закон України від 05 червн. 2014 р. № 1315-VII. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Хабарева К. К. Політичний компроміс та політичний консенсус: точки зору в сучасній політичній науці // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2012. - Вип. 3. - С. 268-273.

Задорожний Ю.А. - декан Юридичного факультету Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана П. Конашевича – Сагайдачного, к.ю.н., доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Конституційне право України, як і будь-яка інша галузь права, має свій предмет правового регулювання. Важливість визначення сутності і окреслення меж його поширення вбачаються в тому, що це дає відповідь на питання: навколо чого систематизовані (згруповані) конституційно-правові норми та принципи, чим відрізняється конституційне право від інших галузей права, у чому полягає призначення цієї галузі права в системі правового регулювання.

У науці конституційного права сформульовано декілька підходів щодо визначення предмета правового регулювання конституційного права:

- перший підхід базується на тому, що *публічна державна влада* є головним елементом правового регулювання конституційного права. Центром правового регулювання є *влада*, що здійснюється системою державних інститутів, перелік яких закріплений як у конституції держави, так і в інших нормативно-правових актах;
- другий підхід – паритетне співвідношення *публічної влади* та *індивідуальної свободи людини*. У сучасному демократичному суспільстві влада та свобода повинні стати головним предметом правового регулювання конституційного права. Досить вдало розкрив зміст свободи відомий голландський філософ Б. Спіноза, який стверджував, що свобода є усвідомлена необхідність [1, с. 196]. Гармонійне співвідношення публічної влади і свободи людини мають стати вищою раціональністю правового регулювання конституційного права;
- третій підхід – конституційно-правові норми та принципи регулюють відносини між державою, суспільством і людиною. Конституційне право має забезпечити оптимальне

співвідношення та функціонування зазначених суб'єктів конституційно-правового процесу: демократичні засади утворення і функціонування інститутів державної влади, розвиток громадянського суспільства, забезпечення реалізації та гарантія загально визнаних прав і свобод людини та громадянина;

- четвертий підхід – має дещо узагальнюючий характер, оскільки визначає предмет правового регулювання як суспільні відносини в політичній, економічній, соціальній, культурній (духовній), екологічній та інших сферах [2, с. 29]. На думку Ю.М. Тодики, специфіка предмета конституційного права полягає в тому, що його норми регламентують суспільні відносини, в усіх вищезазначених сферах життєдіяльності суспільства [3, с. 13]. Предмет правового регулювання конституційного права, на думку В.Ф. Мелашенка – одного з перших дослідників цієї проблематики в незалежній Україні, становлять суспільні відносини, які виникають і діють у процесі здійснення основ повновладдя народу України [4, с. 5]. Отже, предмет правового регулювання конституційного права можна визначити з огляду на те, *що* повинні регулювати, охороняти та гарантувати конституційно-правові норми і принципи.

Предмет конституційного права, як зауважує російський учений О.О. Кутафін у своїй праці «Предмет конституційного права», не можна визначити раз і назавжди. І це пояснюється різновекторністю, багатогранністю і динамічністю структурних елементів предмета правового регулювання конституційного права. Предмет конституційного права визначений у галузевій нормативно-правовій базі, тому є похідним від змісту конституції та інших основних документів, які діють у державі. Зміна конституційного законодавства має наслідком зміну предмета правового регулювання конституційного права. Оскільки прийняття законів є прерогативою держави, то це означає, що в предметі конституційного права виражається насамперед воля держави [5, с. 26].

Отже, предмет конституційного права – це особливе коло суспільних відносин, які регулюються, охороняються та гарантуються конституційно-правовими нормами і принципами. Відносини, що становлять предмет конституційного права, складаються в усіх сферах життєдіяльності суспільства (політичній, економічній, соціальній, духовній), пов'язані з основами суспільного ладу та державного устрою, правовим статусом особи, організацією та діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, а також іншими суспільними відносинами, що виникають при здійсненні публічної влади і народовладдя.

Структура предмета конституційного права – це взаємозв'язок складових, які становлять предмет конституційно-правового регулювання. Правник В.Ф. Мелашенко визначив чотири основні групи суспільних відносин, які становлять предмет конституційного права: а) основоположні засади народовладдя, народний суверенітет; б) устрій держави як організації влади народу і для народу; в) основоположні засади функціонування держави; г) характер зв'язків між державою і конкретною особою [4, с. 5 – 8].

Професор О.Ф. Фрицький стверджує, що складовими предмета конституційного права є: а) людина; б) громадянське суспільство; в) влада як основна ознака держави; г) економічні, соціальні, політичні, духовні сфери суспільства в демократичній державі; г) територіальна організація держави [6, с. 9].

Отже, у науці конституційного права існують різні підходи до визначення переліку складових його предмета. Найпростіший спосіб – ототожнення структури предмета конституційного права зі змістом (розділами) чинної конституції держави. Інший спосіб – врахування специфіки конституційно-правового регулювання певної держави. Оптимальний спосіб визначення структури предмета конституційно-правового регулювання – логічне поєднання названих підходів.

Структура предмета конституційного права:

- 1) *державно-політичні відносини*, в яких відображені основні владні інститути: державний суверенітет, конституційний лад, якісні характеристики держави – форма державного правління, політико-державний режим, форма державного устрою, загальні засади організації і функціонування політичної системи, способи та механізми організації і функціонування публічної влади, конституційно-правовий статус органів державної влади, національно-державні символи;

2) *соціально-економічні відносини*: економічна та ідеологічна багатоманітність, множинність форм власності, гарантії соціального забезпечення членів суспільства, право на підприємницьку діяльність;

3) *відносини, що виникають у процесі взаємозв'язку особи і держави*: основи правового статусу людини і громадянина, тобто її правове становище в суспільстві та державі, належність до громадянства, державно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина;

4) *відносини, що складаються в процесі реалізації основ народовладдя*: здійснення влади народом безпосередньо на виборах, референдумах, мітингах, демонстраціях або через систему представницьких органів (Президента України, Верховну Раду України, органи місцевого самоврядування). Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, до служби в органах місцевого самоврядування;

5) *відносини, що визначають основні засади функціонування державно-владного механізму*: законність, демократичність, гуманізм, поділ влади, соціальна спрямованість;

б) *відносини, що виникають у сфері територіального устрою держави та взаємодії держави* в цілому і її складових, у процесі реалізації права нації на самовизначення.

Підсумовуючи, вкажемо на такі узагальнення:

а) предмет конституційного права – це особливе коло суспільних відносин, які регулюються, охороняються та гарантуються конституційно-правовими нормами і принципами;

б) предмет конституційного права не є статичним, оскільки не є такими й суспільні і державні відносини;

в) предмет конституційного права є найширшим з поміж усіх інших галузей права, оскільки охоплює правовим регулюванням всі сфери життєдіяльності суспільства (політичну, економічну, соціальну, духовну, екологічну та ін.);

г) структурованість предмету конституційного права висновується з предмету конституції держави, завдяки чому охоплюються правовим регулюванням найважливіші сфери державного і суспільного устрою.

Список використаних джерел:

1. Спиноза Б. Этика [Текст] / Б. Спиноза. – СПб: Астра-пресс, 2007. – 350 с.
2. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підруч. [акад. курс]: У 2 т. – Т.1 / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К.: Юридична думка, 2006. – 544 с.
3. Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина [Текст]: учеб. пособие / Ю. Н. Тодыка. – Х.: Фолио-Райдер, 1998. – 292 с.
4. Мелашенко В. Ф. Основы конституційного права України: курс лекцій В.Ф. Мелашенко. – К.: Вентурі, 1995. – 240 с.
5. Кутафин О. Е. Предмет конституционного права [Текст]: моногр. / О. Е. Кутафин. – М., 2001. – 444 с.
6. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підруч. / О.Ф. Фрицький – К., 2002. – 536 с.

Задорожня Г.В.- професор кафедри теорії та історії держави і права Юридичного факультету Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана П. Конашевича – Сагайдачного, к.ю.н., доцент

ЩОДО КОНТРОЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ